

Binark, Mutlu ve Mine Gencil Bek

Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2007. 239 s. ISBN: 978-9944-115-17-9

Medya okuryazarlığı günümüzde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Dünya çapındaki uygulamaların yanı sıra, özellikle RTÜK'ün bu konuda attığı adımlardan sonra bu kavram ülkemizde de daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Medya okuryazarlığının milli eğitim politikasında önemli bir yer edinmesiyle birlikte bu konunun hangi ders kapsamına alınacağından hangi eğitimciler tarafından verileceğine kadar birçok konu halen tartışılmaktadır. Ancak, tüm bunlardan önce sorulması gereken en temel soru, “Nasıl bir medya okuryazarlığı?”

olmalıdır. İşte Mutlu Binark ve Mine Gencil Bek tarafından yazılan *Eleştirel Medya Okuryazarlığı* adlı çalışma bu temel soruya cevap aramaktadır.

Her ikisi de akademisyen olan Binark ve Bek'in çalışması *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, 2005 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde düzenlenen 1. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı'nda sunulan bildirilerden ve bu iki akademisyenin Ankara, Başkent ve Gazi Üniversitesi İletişim Fakülteleri'nde kendi öğrencileriyle edindikleri tecrübelerden yararlanılarak hazırlanmış. Eğitimle ilgili böyle önemli bir konunun, uygulama sürecinin bizzat içinde yer alan iletişimci akademisyenler tarafından ele alınması da konuya ne kadar iyi hakim olduğunun bir göstergesi.

Kitabın içeriğine geçtiğimizde, Binark ve Bek'in 'ana akım' diyebileceğimiz medya okuryazarlığının karşısına, daha sorgulamaya dayalı 'eleştirel' medya okuryazarlığını yerleştirdiğini görüyoruz. Bu yeni kavram, eleştirel pedagoji ve kültürel çalışmalar yaklaşımlarının temeline oturtuluyor. Yazarların kendi tanımlamasıyla, eleştirelilik “metinlerin gizli veya örtük anlamlarının farkına varma durumu veya bilinci” anlamına geliyor. Bu bağlamda düşünüldüğünde, medyayı görünen haliyle okumanın

yetmediği; ona eleştirel bir gözle bakmak gerektiği sonucuna varılıyor. Diğer bir deyişle, bu kitap ana akım medya organları ve metinlerinden üretilen aktarmacı ve korumacı bilgiye karşın, eleştirel pedagoji ve katılımcı yurttaşlık kavramlarını birleştiren eleştirel bir medya okuryazarlığını teşvik ediyor.

Kitabın genel olarak iki bölümden oluştuğu söylenebilir: daha akademik bir dille yazılmış olan ilk iki bölüm teoriye yer verirken daha akıcı bir anlatımla ilerleyen son iki bölüm örnekler ve uygulamalardan bahsediyor.

Bölmeleri daha detaylı incelediğimizde, ilk olarak *Birinci Bölüm*'ün eleştirel pedagoji alanındaki çeşitli teorilere yer verdiğini görüyoruz. Eğitimde çok önemli bir yere sahip olan eleştirel pedagoji yaklaşımına göre, öğrencilerin bilgi alıcısı değil, bilginin öznesi haline gelmeleri; yani eğitimle deneyimin çakıştırılması gerektiğinden bahsediliyor. *İkinci Bölüm* de bir önceki bölüme benzer bir mantıkla işleyerek bu sefer okuyucuya medya okuryazarlığı kavramının gelişimini anlatıyor. Temelden başlayarak medya sektörünün işleyişini, sektördeki tekelleşmeyi, reyting kaygısını vs. anlatan bu bölüm, tüm bunların sonucunda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan medya okuryazarlığı kavramına geçiş yapıyor. *İkinci Bölüm*'ün büyük bir kısmı, ayrıca, Afrika, Asya, Avrupa, Amerika gibi farklı kıtalarda yer alan ülkelerde ve Türkiye'de medya okuryazarlığının mevcut durumuna ayrılmış. Hindistan, Japonya, Küba gibi çok farklı kültürlerde medyanın nasıl algılandığını ve bu konuda yapılan çalışmaları gören okuyucu, Türkiye'deki duruma geldiğinde Türkiye ile dünyayı belli bir ölçüde kıyaslayabilecek düzeye erişmiş oluyor. Bu bölümden sonra gelen *Üçüncü Bölüm*, eleştirel medya okuryazarlığı sürecinin nasıl işleyeceği sorusuna cevap arıyor. Çeşitli araştırmacıların fikirlerinden yararlanan bu bölümde, bu sürecin hem medya okuma hem de medya üretmeyle gerçekleşebileceğinden bahsedilmiş. Yani eleştirel pedagoji yaklaşımına paralel olarak, “medya eğitiminin sadece eleştiri değil, eleştirel bir pratik” olarak düşünülmesi gerekiyor. Örnek uygulamalara yer verilen bu bölümdeki en ilgi çekici örnek ise, Türkiye'de yürütülmüş ve AB tarafından da desteklenmiş bir proje olan ‘Doğu’ya Yolculuk: Van Gölü Ekspresi ve Yüzlerle Yüzleşmek’ adlı çalışmadan verilen bir kesit. Son olarak *Dördüncü Bölüm*'de yazarların eleştirel medya okuryazarlığı için öncelikli eylem alanını toplumsal cinsiyet olarak belirlediğini ve bu konu üzerinde durduğunu görüyoruz. Medyada kadının temsili, cinsel nesne olarak kadın, haber metinlerinde cinsiyetçiliğin üretimi, medyada cinsiyetçilikle mücadele

başlıkları altında toplumsal cinsiyet konusunu işleyen bu bölüm daha sonra stratejik hedefler ve uygulamalara geçiyor. Ve son olarak, alternatif medya ile yeni medyanın olanakları başlığı altında internet gibi yeni iletişim teknolojileri cinsiyetçilik bağlamında irdeleniyor.

Eleştirel medya okuryazarlığı, ülkemizde hala yeni bir kavram olarak sayılabilecek medya okuryazarlığı konusunda “bundan sonra yapılacak çalışmalar için temel ardyöreyi oluşturma” iddiasına sahip bir çalışma. Zengin içeriğiyle hem öğrencilere ve eğitimcilere hem de bu güncel konu hakkında bilgi sahibi olmak isteyen okuyuculara yönelik olarak hazırlanmış bu kitap, iddiasının hakkını veriyor ve okuyucuya keyifli bir okuma deneyimi sunarken onun kendi eleştirel medya okuryazarlığı sürecine katkı sağlıyor.

Zeynep Tuba SUNGUR

Çevirmen

İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME)

ODTÜ-Medya ve Kültürel Çalışmalar Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

tubas@igeme.gov.tr